

UNCTAD, TİCARET VE KALKINMA RAPORUNU YAYIMLADI

Ticaret ve Kalkınma Raporu COVID 19 pandemisinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerinde farklı etkilere sahip olduğunu ortaya koyuyor.

UNCTAD'ın 2021 Kasım ayında yayımladığı Ticaret ve Kalkınma Raporu, COVID 19 kaynaklı ekonomik daralmanın dünya ekonomisi üzerinde, son Küresel Finans Krizi'ne (2008) göre daha olumsuz etkilere sahip olduğunu gösteriyor. Rapor gelişen ülkelerin sahip oldukları küresel rezerv para birimlerinin de etkisi ile pandemi kaynaklı ekonomik sıkıntıları aşmada üstünlük sağladığını bildirirken, gelişmekte olan ülkelerin kayıp bir 10 yıl riski ile karşı karşıya olduğunu vurguluyor.

Pandemiden çıkışla birlikte yeni bir konsensus oluşuyor

Her kriz beraberinde fırsatla gelir. Dünya ekonomisi pandeminin ekonomik yıkımından kurtulurken, küresel ekonominin son 40 yılına rehberlik etmiş ancak getirmeyi vaat ettiği refah ve istikrarı sağlamada büyük ölçüde başarısız olmuş küresel yönetim modelini yeniden düşünme şansı doğmuştur.

2021 yılı, etkileşimli şok ve krizlere karşı sağlam durabilecek, daha adil ve daha dirençli bir küresel ekonomi ile devlet, pazar, toplum ve çevre arasındaki dengeye ilişkin yeni bir konsensusun tesis edilmesine dair bazı işaretler sunmaktadır. ABD Ekonomik Danışmanlar Konseyi geçmişteki politikalar kaynaklı zararların telafi edilmesi ile kamu ve özel sektörde işçilere, ailelere ve topluma yapılan yatırımlar odaklı sağlam bir yaklaşımla yeni zorlukların ele alınması amacıyla politika değişikliğine olan ihtiyacı görmüş ve benimsemiştir.

Temel piyasa kabullerinden uzaklaşma, çok taraflı finansal kuruluşlar nezdinde de belirgin hale gelmektedir. Hem IMF hem de Dünya Bankası geçmiş ekonomik modelin gelecekte daha dirençli ve esnek bir sistem getirmeyeceği düşüncesindedir. Geniş harcama programlarının uygulanması, zenginlere yönelik vergi arttırımı ve monopol piyasa güçlerinin azaltılmasına yönelik girişimlerin kabulü ile yeşil yatırım ajandasına destek çıkan müdahaleci politikalar konularında mutabakat sağlanmıştır. Diğer bir deyişle, Covid 19 kaynaklı krizden çıkışta yeni ve küresel bir ekonomik konsensus oluşmaktadır.

2021 yılı itibarıyla Başkan Reagan'ın görev devralma töreninde özel teşebbüs ve piyasayı önceleyen ekonomik doktrinine yer verdiği konuşmasının üzerinden 40 yılına geçmiştir. Doktrin, ulusal hükümetlerin, uluslararası kuruluşların desteği ve politikaları ile küresel çapta

kurumsallaşmış ve kendisine takipçi bulmuştur. Pandemi sürecinde de, zorlu ekonomik koşullar, çoğu gelişmekte olan ülkelere yönelik çok yönlü kredi ve destek programlarını gündemde tutmaktadır.

Düşük karbon ekonomisine geçiş mutabakatı, fiyatların doğru ve adil oluşumuna odaklanırken; G7 ülkeleri Ticaret Bakanları devletler arasındaki politika farklılıklarının azaltılması amacıyla daha ileri ve derin libelleşme çağrısında bulunmaktadır.

Çoğu gelişmiş ekonomi Covid 19 kaynaklı resesyona 2021 yılında geride bırakmıştır. Gelişmiş ülkeler için temel zorluk, global finansal kriz sonrasındaki 10 yılı daha az cazip kılan politika değişikliğinden kaçınma ve Paris İklim Anlaşması hedefleri doğrultusunda sıfır-karbonlu enerji sistemlerine kati geçiş kararı özelinde orta ve uzun vadeli ekonomik büyümenin yönü ve yapısı ile ilgilidir. Gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı zorluklar ise daralan mali politika alanı, artan borç stoğu ve aşırı sınırlı erişimin bir araya gelmesi ile pandemi etkilerinden sıyrılıp ekonomik geri dönüşün zorlaşması ve gelişmiş ekonomilerle farkın açılması nedenleriyle daha acildir.

Gelişmiş ekonomilerde Covid 19 şokuna karşı verilen ilk tepki, önceki krizlerde uygulanan politika setlerine paralel olarak, yeni bir parasal genişleme programı ile finansal piyasalarda oluşan olumsuz rüzgarı hafifletmek oldu. Ancak pandemiyin ileriki aşamalarında insan yaşamını koruma amaçlı kapanmalar ekonomik geri tepmelere neden oldukça gelişmiş ülke yönetimleri kendilerini tanıdık olmadıkları yabancı sularda buldular. Merkez Bankaları likidite sağlamaya devam etti, ancak 2007-2009 arası dönemin aksine hükümetler de savaş dönemlerinden bu yana görülmedik bir seviyede harcamalarını arttırdı. Buna rağmen 2020'nin 2. ve 3. çeyreklerinde ekonomiler açılıp duyulan güven artmaya başlasa ve sektörler, gelir grupları arasında orantısız toparlanmalar gerçekleşse de üretimde eşit görülmemiş bir düşüş yaşanmıştır. Üstelik son 40 yılda gerçekleşen gelir ve refah eşitsizliğinin yarattığı finansal ve dijital varlık sahipleri, ekonomik iyileşmeden kaynaklanan en büyük gelir dilimini elde ettiler.

Gelişmekte olan ülkeler global ekonomik kısıtlamalardan belirgin şekilde daha olumsuz etkilendiler. Global ekonomik kısıtlamalar, gelişmekte olan ülkelerin içinde buldukları borç kırılma risklerini ve bazı bölgelerde ağır resesyona ve temerrüdün başta geldiği ekonomik kısır döngüye neden olan karşılıklı kriz ve şokları tetikledi. Mali sıkışma ve artan borç stoğuna karşı gelişmekte olan ülkeler bu sorunlarla başa çıkmada yalnız bırakıldı ve bu da kamu istihdamı ve kamu hizmetlerine ağır darbe vurdu. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda büyüme halen zayıf kalmakta; yüksek borç yükü daha da artmakta ve yeni varyantların ortaya çıkması kırılma risklerini henüz başlamış ekonomik düzelmeyi rayından çıkarabilecek yeni dalgaların yaşanma tehdidini içermektedir.

Her ne kadar borçlanma krizi ile birlikte iklim krizi, Covid 19 pandemisi öncesinde de birçok ülke için bir realite olsa da, gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya olduğu zorluk tümüyle kabul

görmemektedir. Ayrıca 2050 yılına kadar Sıfır Karbonlu Dünyaya geçiş planı için gerekli kaynaklar ile reform ajandasına ilişkin çok az detay vardır.

Büyümede ayrışma, enflasyon korkusu ve yeni varyantlar

Ekonomiyi olumsuz etkileyecek herhangi bir şok ya da krizin yaşanmayacağı varsayımıyla küresel ekonomik büyümenin 2021 için %5,3 ve 2022'de ise bir miktar azalarak %3,6 olacağı tahmin edilmektedir. Bu rakamlar gelişmiş ülkelerde ve küresel rezerv para ekonomilerinde yaşanan talepte canlanmanın bir sonucu olmakla birlikte, 2020 resesyonunda ortaya çıkan atıl üretim kapasitelerinin yeniden aktive edilmesi için yeterli değildir. Bölgeler arasındaki büyüme performansları birbirleri ile uyumsuz olup; çoğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomileri pandemi öncesi büyüme ortalamalarının altında kalırken sadece gelişmiş ülkeler hızlı bir toparlama göstermiştir.

Büyüme oranları arasındaki eşitsizlik, politika bağımsızlığı konusunda gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki ayrışmayı yansıtmaktadır. Gelişmiş ülkeler, küresel rezerv paraya sahip olmanın ayrıcalığını kullanarak güçlü finansal araçlar kullandılar. Bu gerekliydi ancak özellikle gelişmekte olan ülkeler gerekli ekonomik desteği sağlayamadıklarından gelişmekte olan ülkelere benzer politika benimsenememiştir.

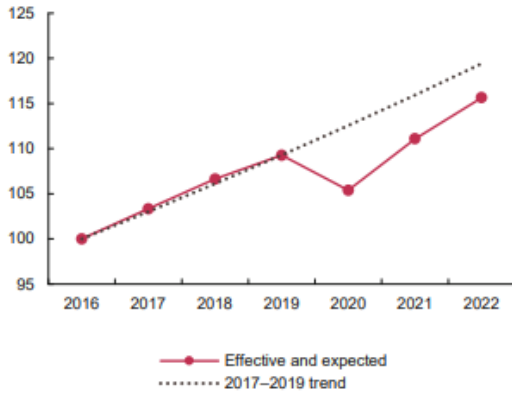
Gelişmekte olan ülkelerdeki politika kısıtlarını aşmak için gerekli olan SDR limitlerinin tahsisine, hem yetersiz miktarda hem de geç karar verildi. Brezilya, Endonezya ve Türkiye'yi de içeren bazı gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelere benzer şekilde güçlü mali ve finansal tepkiler ortaya koydu. Ancak yaşanan son gelişmeler bu ülkelerin döviz piyasası yolu dahil olmak üzere finansal dalgalanmalara karşı kırılgan olduğunu göstermektedir.

Gelişmiş ülkelerde kamu kaynaklarının tahsis edilmesi aşı geliştirmeyi rekor hızlara ulaştırıp tedarik kaynaklı sorunların aşılmasını sağlamıştır. Dünyanın gelişimi için gereken yeterli dozda aşığı üretmede sıkıntı yaşayan aşı üreticileri, teknolojilerini paylaşmaya yönelik çağrılara direndiler ve teknolojik know-how'larını paylaşmakta isteksiz davranıp gelişmekte olan ülkelerde düşük maliyetle aşı üretiminin başlamasını geciktirdiler. Üreticilerin bu tavrı, aşığı erişimi zorlaştırıp bağışıklık seviyesini düşürerek hayat kayıplarını arttırmış, yeni varyantların ortaya çıkmasını ve yayılımını kolaylaştırarak hatırlatma dozunu gerekli hale getirmiştir. Buradaki başarısızlık; gelişmekte olan ülkelere sağlık altyapılarının gelişmiş ülkelere kıyasla çok daha zayıf olması, gelişmekte olan ülkelere kayıtdışı istihdamın yaygınlığı ve yetersiz sosyal koruma olanakları ile birlikte virüs yayılımını kontrol altına alma amacı güden kısıtlamaların sonuçsuz kalması nedeniyle, finansal sistemde görülen eşitsizliklere göre daha dramatiktir.

Dünya ekonomisinin mevcut performansının ne zaman Covid 19 öncesi trendi yakalayarak pandemi kaynaklı ekonomik olumsuzlukları atlatacağı belli değildir. 2020-2022 yılları arasında

küresel çapta toplam 13 trilyon \$ gelir kaybı yaşanacağı tahmin edilmektedir. Eğer dünya ekonomisi 2000'lerin başlarında gerçekleştirdiği gibi yıllık ortalama %3,5 oranında büyüye bilirse pandemi öncesindeki trendi ancak 2030'da yakalayabilecektir.

Dünya genelinde 2016-2022 yılları arasında yaşanan üretim artışı (2016=100)

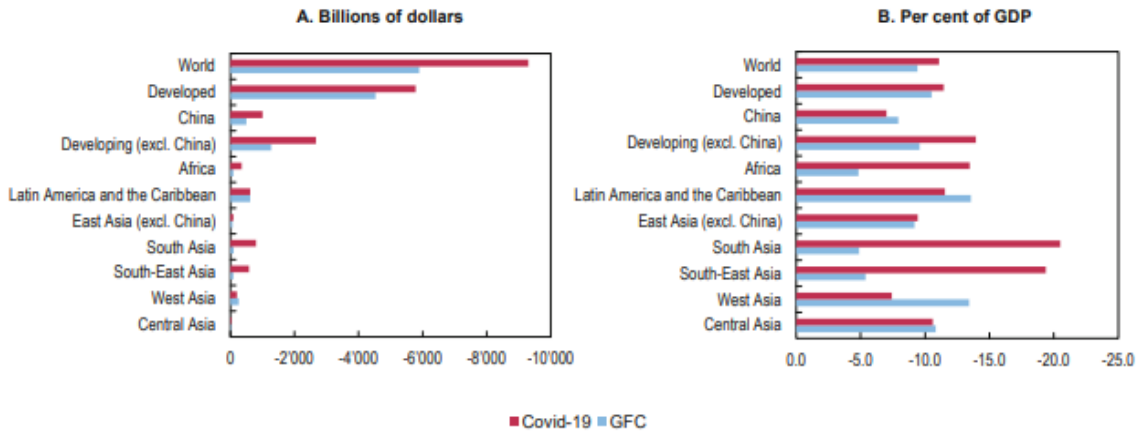
Kaynak: UNCTAD sekreteryası, BM Küresel Politika Modeli tarafından üretilen resmi veriler kullanılmıştır.

Talepteki canlanma ve dönüştürücü kamusal yatırım programlarının devam ettirilmesine yönelik beklentiler; hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşanan enflasyon nedeniyle net değildir.

2021 ortası itibarıyla, kapanmaların gevşemesinin ardından gözlenen ekonomik büyüme coğrafi olarak daha çok Kuzey Amerika ve Doğu Asya'da yoğunlaşmaktadır. Bunda güçlü mali toparlanması ve parasal genişleme politikası güden ABD ile yakın bölgesel ticari birlikteliğinin ve Çin'deki devlet şirketlerinin yapısal yatırım kararlarının rolü büyüktür.

Dünya üzerindeki birçok bölgede özellikle de gelişen ekonomilerde (en başta Afrika ve Güney Asya'da) Covid 19'un yarattığı ekonomik zarar, Küresel Finans Krizi'nin ardından 2009 ve 2010'da yaşanan ekonomik zarardan çok daha büyüktür. UNCTAD Sekreteryası tarafından BM Küresel Politika Modeli tarafından derlenen veriler ile yapılan araştırma sonuçlarına göre Küresel Finans Krizi dünya genelinde yaklaşık 8 trilyon \$'lık bir ekonomik kayba yol açmışken Covid 19 kaynaklı ekonomik zarar 10 trilyon \$'a yaklaşmıştır. Bu zarara GSYİH'ye payı üzerinden bakıldığında, dünya genelinde %10'un üzerinde bir zarar gerçekleşmiştir. Çin hariç tutulduğunda gelişmekte olan ekonomilerin uğradığı zarar GSYİH'nin %15'ine kadar çıkmaktadır. Güney Asya, Güneydoğu Asya ve Afrika GSYİH'ye oran olarak en fazla zarar görmüş bölgelerdir.

Küresel Finans Krizi'nin ve Covid 19'un verdiği ekonomik zararın karşılaştırılması

Kaynak: UNCTAD sekreteryası, BM Küresel Politika Modeli tarafından üretilen resmi veriler kullanılmıştır.

Borç kaynaklı kırılganlıklar

Pandeminin başından bu yana birçok bölgede borçluluk düzeyi artmıştır. Çin ve bazı petrol ihracatçısı ekonomi dışında, gelişmekte olan ülkelerde borç yükü çok fazladır ve ihracat gelirleri çok düşük seviyededir. Gelişmekte olan ülkelerde sık fiyat hareketleri kaynaklı ihracat gelirlerinde dalgalanmalar, bu ülke varlıklarını güvenilir gelir kaynakları olmaktan çıkarmaktadır.

Sıklıkla başvurulan ikili ve çok taraflı ticaret ve yatırım anlaşmalarına gelişmekte olan ülkelerin ihracat kapasitelerinin artırılması amacıyla yer alması, bu noktada, artık bir çözüm sunmamaktadır. Bunun bir nedeni bu anlaşmaların DTÖ'de müzakere edilmemesi iken diğer bir neden de fikri mülkiyet haklarını regüle etmesi ve reel teknoloji transferine sınırlamalar getirerek gelişmekte olan ülkeleri, rekabet ettikleri endüstriyel olarak gelişmiş ülkelere korumasıdır. Ayrıca bu anlaşmalar yoluyla sağlanan libelleşme küresel ekonomiyi aşırı finansallaşma nedeniyle daha kırılgan hale getirmektedir.

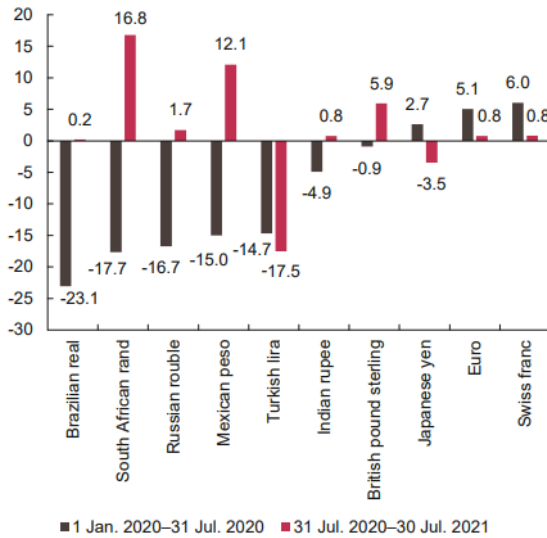
Küresel finans sisteminde ortaya çıkabilecek belirsizliklere karşı tedbir almak, gelişmekte olan ülkeler için kritik öneme sahiptir. Bu doğrultudaki ilk adım, kalkınma stratejilerini etkileyen ancak bir kriz anında tepki vermeyi sağlayan uygun bir kamu ve özel sektör borç yükü belirlemektir.

Önümüzdeki yıllarda çoğu gelişmekte olan ülke, kamu borç ödemelerinde tahvil piyasalarından kaynak temin etmede sorun yaşayacak olsa da dış borçlarda sürdürülebilirlik yüksek kalacaktır. Çin'in haricinde, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin konduğu 2030 yılına kadar gelişmekte

olan ülkelerde kamu borç ödemeleri 571 milyar \$ anapara ödemesi ve 365 milyar \$ faiz ödemesi olmak üzere yaklaşık 1 trilyon \$ seviyesinde olacaktır. Bu tutardaki ödeme yeşil ekonomiye geçiş için gerekli yatırım tutarı olan GYİH'nın %2'sini aşmaktadır. Borç yapılandırması ve borç ötelemeleri bu noktada bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır.

Pandemi öncesi gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki borç yönetimi noktasındaki farklılaşma krizi bugüne taşımıştır. Benzer borçluluk oranına sahip olsalar da, gelişmiş ekonomiler sorunsuz bir şekilde faaliyet göstermeye devam edip büyümelerini hızlandırırken gelişmekte olan ülkeler bunun tersine kayıp bir 10 yıl riski ile karşı karşıyadır.

Seçili para birimlerinin belirlenen zaman periyotlarında Amerikan Doları karşısındaki değer değişikliği (%)

Kaynak: UNCTAD sekreteryası, BM Küresel Politika Modeli tarafından üretilen resmi veriler kullanılmıştır

İki G20 ülkesi, 2020'de performansları ile resesyona yaşamayıp diğer ülkelerden ayrılmıştır: Çin ve Türkiye. Çin örneğinde; erken kapanma politikası ile yoğun test yapılması ve toplum sağlığı ile ilgili önlemler 2021 ortasındaki hızlı aşılama virüsün yayılımının kontrol altına alınmasını sağladı ve ekonomik aktivitelerin göreceli olarak kademeli dönüşüne imkan sağladı. Ülke içi yatırım projelerinin sürdürülmesi ve endüstriyel eşyalara olan dış talebin kısıtlamaların sonrasında hızla artması; devlet kontrolündeki bazı işletmelerin yüksek borçluluk oranı ve yeni varyantlar bazı endişeleri güçlü tutsa da toparlama patikasında tutunulmasını sağladı.

Türkiye %1,8 büyüme oranı ile 2020 yılında büyüyen birkaç ülkeden biri oldu. 2020'nin 2. çeyreğinde yaşanan derin daralmayı Merkez Bankası'nın reel faiz oranlarını sert bir politika

değişikliği ile negatife indirgelediği ve rekor büyümenin gerçekleştiği 3.çeyrek takip etmiştir. Aynı zamanda bankacılık düzenlemelerinde yapılan değişiklikle bankalar kredi limitlerini genişletmeye zorlandı. Bu hamleler daha önce görülmemiş bir kredi genişlemesi yaşanmasını sağladı. UNCTAD, Türkiye'nin 2021 yılında %3,9 büyüyeceğini tahmin etmektedir.

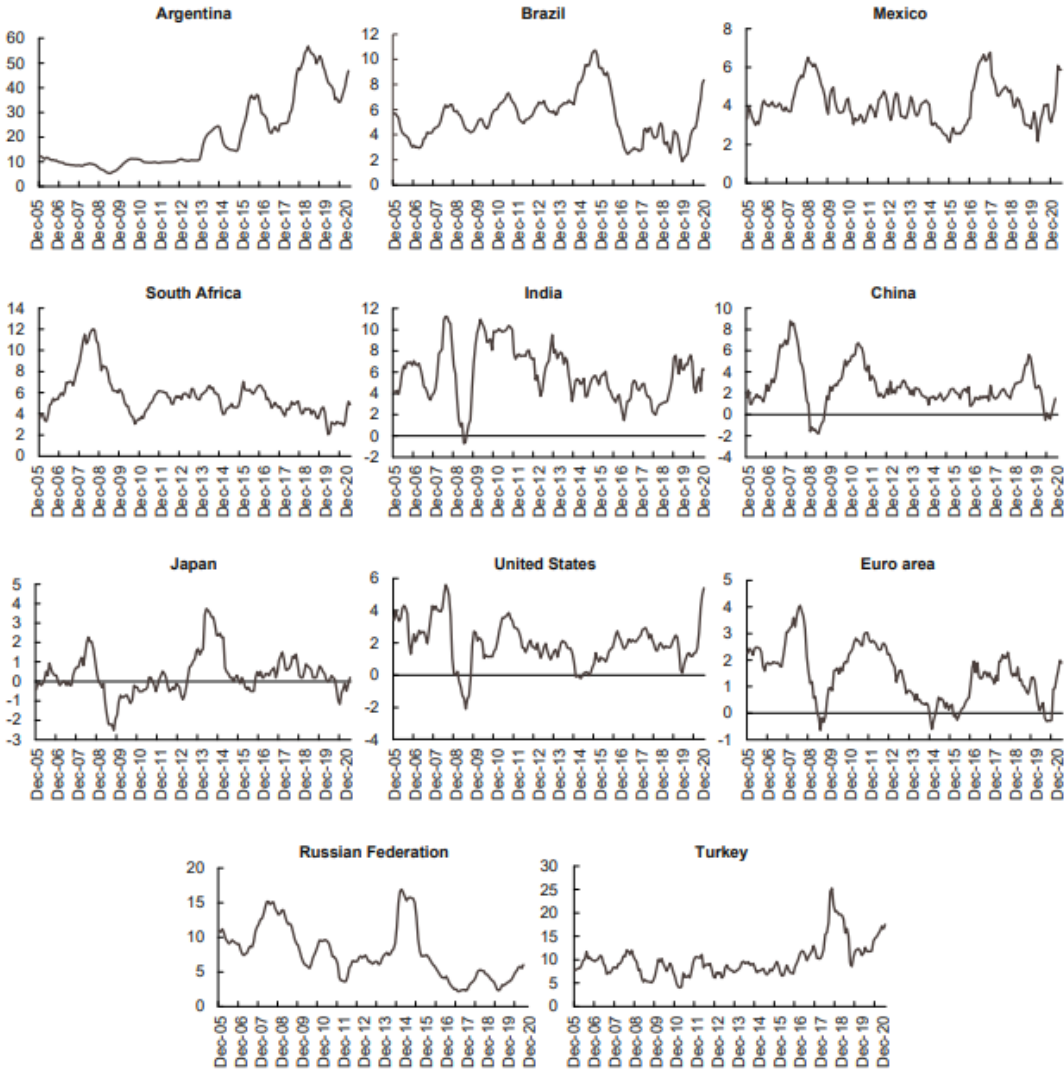
Türkiye 2.çeyrekte keskin bir ekonomik daralma yaşasa da destekleyici para politikası ve ardından gelen kredi genişlemesi desteği ile 3.çeyrekte güçlü bir büyüme göstermiştir. 2021'in 2.çeyreğinde vaka sayılarında artış gözlemlense de ülke sanayisi ve hükümetin işletmelere yönelik bütçe desteği büyümeyi netice vermiştir. Fiyatlardaki yükseliş ve TL üzerindeki baskılar 2021'in 2. yarısı için büyüme projeksiyonunu gölgelemekte ve büyümenin sürdürülebilirliği üzerine endişeleri arttırmaktadır.

Covid 19'un ilk ekonomik etkisi derin bir resesyon ve düşük enflasyondur. Ancak 2020'nin 2. yarısından itibaren biriken küresel talep ile arz tarafındaki şoklar nedeniyle gelişmiş ülke ekonomilerinde fiyatları arttırmıştır. Küresel olarak, emtia fiyatlarındaki artış temel girdi maliyetlerini yukarı taşımıştır. 2020 ortasından itibaren metal ve petrol fiyatları yükselmektedir. 2021 ortasında yıllık gıda enflasyonu, FAO (Gıda ve Tarım Örgütü-Food and Agriculture Organization) Gıda Fiyatları Endeksine göre yaklaşık %40 ile son 10 yılın en yüksek oranı olmuştur. Pandeminin başından itibaren görülen gıda fiyatlarındaki artış, Dünya Açlık Endeksinde de artışa yol açarak en büyük hasarı gelişmekte olan ülkelere vermektedir.

Pandemi özellikle yarı iletkenler üzerine kurulu sektörlerde küresel değer zincirlerinde darboğazlara yol açmıştır. Bu da gelişmiş ülkelerde etkisini güçlü bir şekilde hissettirerek dünya genelinde dayanıklı tüketici mallarının ve sermaye varlıklarının fiyatlarını arttırmıştır.

Sürpriz olmayacak şekilde Türkiye ve Arjantin gibi pandemi öncesinde döviz kuru baskısı nedeniyle yüksek enflasyonun olduğu ülkelerde fiyatlar daha da hızlı yükselmektedir. Brezilya'da iç politika nedeni olarak Brezilya Reali diğer gelişmekte olan ülke para birimlerine kıyasla daha hızlı değer kaybetmiştir. Ülke genelinde görülen ciddi kuraklık nedeniyle elektrik üretiminde daha pahalı kaynakların kullanılması da bunda rol oynamıştır. 2021 ortasında yaşanan iki şok enflasyonu yaklaşık %9'a taşımış ve Brezilya Merkez Bankası'nın faiz artırımı kararını öne çekmiştir.

Seçili Ekonomilerde Tüketici Enflasyonunun Son 15 Yıldaki Seyri (%)

Kaynak: UNCTAD sekreteryası, Refinitive Data verileri kullanılmıştır.

Normalleşme tehdidi

Küresel ekonomik toparlanmanın önündeki en büyük tehdit, 2008 Küresel Finans Krizi'nin ardından yürütülen ekonomik politikalara ve politika yapımında normale dönülmesidir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde birbirine benzer bir şekilde, bir krizin ardından politika

belirlenmesinde kriz öncesi normale dönüş, politika yapıcılar için en kolay yoldur. Son yıllardaki hakim makroekonomik yönetim yaklaşımı çoğu ülkede başarılı sonuçlar elde edemese de, hükümetlerin doğrudan harcamalarda bulunmasına yönelik çağrılar hala oldukça güçlüdür. Diğer taraftan bu yaklaşım enflasyonist baskılara dair getirdiği eleştiriler ile mali harcamalara karşı bir tezat içermektedir. Eş zamanlı olarak işgücü piyasası esnekliğini arttırarak fiyatları kontrol altına alma çağrıları yeniden seslendirilmeye başlandı.

Mali kemer sıkma politikaları ve düşük işgücü maliyeti ile ülkelerin rekabetçi ihracat politikaları oluşturmaya katkı sağlayacağına ve dolayısıyla ticaret ve yatırım anlaşmalarına olan ilginin artacağına inanılmaktadır. Bir önceki Ticaret ve Kalkınma Raporu'nda tartışıldığı üzere, son 30 yıldaki benzer politikaların sonucu bu stratejinin ne kadar hatalı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kalkınmayı destekleyen, küresel finansal sisteminin üretken yatırımlara yönlendiren, sürdürülebilir kalkınmayı daha elverişli hale getiren ticaret sisteminin oluştuğuna dair herhangi bir bulgu yoktur.

Mevcut koşulların 2030'a kadar süreceğini yansıtan projeksiyonlar, genel olarak yetersiz büyümeye dikkat çekmektedir. Tüm ekonomilerde deflasyonist önlemler alınırken %0,6 ile %1,2 arasında büyüme kayıpları yaşanacak ve ekonomiler soğuyacaktır. Ayrıca tipik olarak mali tutumluluk ve ihracat kaynaklı politikaları ile toparlanan ülkeler; küresel talepteki yavaş artış ve yüksek finansallaşma ile ücretlerdeki düşük artış ve bunları takip edecek sınırlı üretkenlik artışı nedeniyle sürecin sonunda başlıca zararlı çıkan taraf olacaktır.

Finansallaşmada yaşanan artış trendi ve spekülasyon yatırımlarının artmasının sonucu olarak ülkelerin borçlanma maliyetleri artacaktır. Büyüme tarafındaki hayal kırıklığı ile birlikte (açık veren ekonomilerde emtiaya dayalı olmaktan ve dış kaynak darboğazından kaynaklı, fazla veren ekonomilerde ise kur artışları, ülke içi fiyat şokları ve emtia fiyatlarındaki artış nedeniyle) gelişmekte olan ülkeler daha ciddi kırılma riskleriyle karşı karşıya kalacaktır.

Giderek artan aciliyet: İklim değişikliğine uyum

Dünya genelinde sıcaklık ölçümlerinin kaydedilmeye başlandığı zamandan bu yana 2020'nin en sıcak yıl olmasının ardından Temmuz 2021 en sıcak ay olarak tarihe geçti. Yoğun sıcak hava dalgaları, giderek güçlenen tropikal siklonlar, uzun süreli kuraklıklar, deniz seviyesinde yükselme, afetlerin daha geniş alanlarda görülmesi giderek daha fazla sayıda insanın zarar görmesine ve daha fazla ekonomik zarara neden olmaktadır. Gelecek 10 yılda küresel sıcaklık artışını yatıştırma çabalarımız sonuç verse ve 2100 yılına kadar ortalama küresel sıcaklığı endüstri öncesi seviyesinin 1,5 °C üstünde tutma hedefini gerçekleştiresek dahi, 2021'de gerçekleşen ekstrem iklim olayları dünya genelindeki ülkeler için gelecek projeksiyonlarında ek +0,4 °C sıcaklık artışına yol açmıştır.

1990-2015 arasındaki 25 yılda dünya nüfusunun en zengin %1'lik kesiminin neden olduğu karbon emisyonundaki artış, en alttaki %50'lik dilimin neden olduğu artışın iki katıdır. Brezilya, Çin, Hindistan ve Güney Afrika gibi bazı gelişmekte olan ülkelerde emisyon artışı gözlemlense de, hem bu ülkelerdeki en zengin kitlenin neden olduğu emisyon artışı gelişmiş ülkelerdeki en zengin kitlenin neden olduğu emisyon artışından daha düşüktür hem de bu ülkelerdeki emisyon artışı gelişmiş ülkelerde görülen emisyon artışının gerisindedir.

Çoğu gelişmekte olan ülke için, küresel sıcaklık artışı onlarca yıldır süren kaynak mobilizasyonunu kısıtlayan, gelir dağılımı adaletsizliklerini artıran ve devlet kapasitesini zayıflatan bir kısır kalkınma döngüsüne işaret ediyor. Sağlık sistemine yetersiz yatırım yapan, geniş alana yayılmamış üretim bölgelerine sahip, yapısal bozukluğu olan ülke ekonomileri sadece geniş ölçekli çevresel şokların potansiyel tehditleri ile karşı karşıya değildir; aynı zamanda iklim üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle daha kalıcı olacak ekonomik streslerle karşı karşıyadır.

Önümüzdeki 3 yıl içerisinde önde gelen firmalar, çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlamak amacıyla küresel tedarik zincirlerine odaklanıp özellikle ulaştırma mesafelerini azaltma genel amaçları ile uyumlu olarak tedarik zincirlerini daha da lokalleştireceklerinden çevresel sürdürülebilirliği güçlendirme önlemleri gelişmekte olan ülkelerdeki yapısal dönüşümü olumsuz etkileyebilir. Her ne kadar tedarik zinciri nedeniyle tekstil ve konfeksiyon, plastik, elektronik ve otomotiv gibi uçtan uca yüksek emisyon üreten sektörlerde Doğu Asya'nın ihracat odaklı üretim politikası başarılı olsa da üretimin ülke içine ya da yakın mesafelere çekilmesi gibi önlemler kısa ve uzun vadede net bir sonuç sunmaması nedeniyle yapısal dönüşüme zarar verebilir.

Hizmet sektörünün düşük emisyonlu bir sektör olduğuna inanma ve gelişmekte olan ülkelerin hizmetler yoluyla tüketim alışkanlıklarında yaşanan hızlı değişimin ekonomik büyüme ile çevresel zararı birbirinden ayırtmak amaçlı olduğu yanılgıları ihracat odaklı üretim yoluyla yapılan yapısal dönüşüme dahi zarar verebilir. 5 gelişmiş ekonomide değer zincirlerinin emisyon ölçümleri, bu ülkelerdeki toplam emisyon miktarınının beşte birinin hizmet sektörü kaynaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun nedeni hizmet sektöründe değer yaratmada imalat, elektronik, ilaç ve kimya sanayi ürünleri ile makine sektörü gibi emisyon kaynaklarının kullanılmasıdır.

Yamano ve Guilhoto tarafından 2020 yılında yapılan bir araştırmada 2005-2015 yılları arasında 65 ülkenin CO₂ emisyon değerleri incelenmiş ve toplam emisyonun %27'sinin uluslararası ticaretle ilgili olduğu ve 7 sektörde yoğunlaştığı görülmüştür; madencilik ve enerji, tekstil, kimya, metal, elektrik ve elektronik, makine ve aksamları ile motorlu taşıtlar. Bu sektörler aynı zamanda küresel değer zincirinde yüksek ticaret paylarına sahiptir.

2005-2015 yılları arasında OECD ülkeleri ve diğer ülkelerin karşılıklı ticaretlerinde sektör bazında CO₂ emisyonu artışı (milyon ton)

Kaynak: UNCTAD sekreteryası, OECD verilerine dayanarak hazırlanmıştır.

Detaylı bilgi için

https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2021_en.pdf